

Sammanfattning

Vissa anställda hos det tidigare affärsverket SJ fick i samband med att verket gjordes om till aktiebolag fortsätta att vara anslutna till det statliga pensionsavtalet och därigenom ha möjlighet att avgå med pension före 65 års ålder. Bolaget kom sedermera att övergå i privat ägo. Det fick då inte längre vara anslutet till den statliga finansieringen av pensionsförmåner. Bolaget flyttade därför över de berörda anställda till ITP-planen, vilket innebar att de miste den särskilda möjligheten att avgå med pension före 65 års ålder. Fråga om bolaget genom sitt förfarande har brutit mot de kollektivavtal som innehöll överenskommelser om fortsatt möjlighet för de anställda att tillhöra det statliga pensionsavtalet.

Postadress
Box 2018
103 11 STOCKHOLM
Besöksadress
Stora Nygatan 2 A och B

Telefon
08-617 66 00
Telefax
08-617 66 15
kansliet@arbetsdomstolen.se
www.arbetsdomstolen.se

Expeditionstid
Måndag-fredag
09.00-12.00
13.00-15.00

ARBETSDOMSTOLENDOM
2011-06-22
StockholmDom nr 60/11
Mål nr A 55/10**KÄRANDE**

1. Facket för Service och Kommunikation (SEKO), Box 1105, 111 81 Stockholm
 2. Fackförbundet ST, Box 5308, 102 47 Stockholm
- Ombud för 1 och 2: förbundsjuristen Annett Olofsson, LO-TCO Rättsskydd AB, Box 1155, 111 81 Stockholm

SVARANDE

1. Almega Tjänsteförbunden, Box 55545, 102 04 Stockholm
 2. EuroMaint Rail AB, 556032-2918, Box 1555, 171 29 Solna
- Ombud för 1 och 2: arbetsrättsjuristen Jonas Stenmo, Almega AB, Box 55545, 102 04 Stockholm

SAKEN

kollektivavtalsbrott

Mellan Almega Tjänsteförbunden och Facket för Service och Kommunikation (SEKO) samt Fackförbundet ST (ST) gäller kollektivavtal. EuroMaint Rail AB (bolaget) är medlem i Almega Tjänsteförbunden och bundet av kollektivavtal i förhållande till SEKO och ST.

Det statliga affärsverket Statens järnvägar (SJ) bolagiserades den 1 januari 2001. För vissa av de anställda som då övergick från SJ till företag som bildades vid bolagiseringen träffades en överenskommelse som innebar att dessa anställda, i stället för att anslutas till Industrins och handelns tilläggspension, den så kallade ITP-planen, kunde välja att vara kvar i det statliga pensionsavtalet med möjlighet att avgå med pension före 65 års ålder.

Den 1 september 2007 övergick bolaget i privat ägo. Den 18 december 2008 avslag Arbetsgivarverket bolagets ansökan om att för de arbetstagare för vilka det statliga pensionsavtalet hade tillämpats få förbli anslutet till den statliga finansieringen av pensionsförmåner. Efter detta beslut flyttade bolaget, i maj 2009, över de berörda arbetstagarna till ITP-planen. Tvist har uppkommit om bolaget genom att göra på det sättet har gjort sig skyldigt till kollektivavtalsbrott.

SEKO och ST (förbunden) har väckt talan mot Almega Tjänsteförbunden och bolaget (arbetsgivarparterna) och yrkat att Arbetsdomstolen ska förplikta bolaget att

1. till vardera av förbunden betala allmänt skadestånd med 500 000 kr, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för delgivning av stämning (den 25 mars 2010) tills betalning sker samt

2. till var och en av de i domsbilagan (uteslutes här) förtecknade medlemmarna betala allmänt skadestånd med 100 000 kr, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för delgivning av stämning (den 25 mars 2010) tills betalning sker.

Arbetsgivarparterna har bestritt yrkandena. För det fall Arbetsdomstolen skulle finna att bolaget har gjort sig skyldigt till kollektivavtalsbrott har arbetsgivarparterna yrkat att skadestånden jämkas till i första hand noll. Sättet att beräkna räntan har vitsordats.

Parterna har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader.

Till utveckling av sin talan har parterna anfört i huvudsak följande.

Förbunden

Överenskommelsen med SJ den 19 september 2000

Det statliga affärsverket SJ bolagiserades i januari 2001. Inför bolagiseringen hölls ett antal förhandlingar om villkoren för de anställda som berördes av bolagiseringen. En för förbunden viktig fråga vid dessa förhandlingar var medlemmarnas pensionsvillkor.

Den 19 september 2000 träffade förbunden en överenskommelse med SJ om ”Övergångsbestämmelser om pensioner att gälla för vissa arbetstagare som direkt övergår till företag som bildas vid bolagiseringen av affärsverket SJ 2001-01-01”. Närvarande vid förhandlingen var bland annat L.E. och B-G.P. från SEKO och J-O.J. från ST. Som framgår av 1 § i förhandlingsprotokollet träffade parterna avtal om avvikelse från pensionsvillkor inom branschen spårtrafik. Det aktuella avtalet finns bifogat som bilaga 1 till protokollet. Bilagan har rubriken ”Avtal om övergångsbestämmelser om fortsatt tillämpning av PA-91 för vissa arbetstagare som direkt övergår till företag som bildas vid bolagisering av SJ 2001-01-01”. I bilagan anges att avtalet ska tillämpas på arbetstagare som 2000-12-31 hade rätt att avgå med pension före 65 års ålder och att parterna för dessa anställda är ense om att fortsatt tillämpa PA-91 i dess vid varje tidpunkt gällande lydelse eller det avtal som parterna på det statliga avtalsområdet eventuellt träffar överenskommelse om ska ersätta detta avtal. Under rubriken ”Anslutningsvillkor” i bilagan anges att ITP-planen normalt tillämpas inom bransch spårtrafik.

För att omfattas av övergångsbestämmelserna krävdes att den anställda före tidpunkten för anställningens övergång accepterade fortsatt tillämpning av PA-91. Som sådan accept räknades undertecknat och till arbetsgivaren återsänt anställningsavtal där fortsatt tillämpning av PA-91 framgick. Samtliga vid tidpunkten berörda medlemmar accepterade fortsatt tillämpning av PA-91. Villkoret om pension enligt PA-91 finns uttryckligen angivet i de enskilda anställningsavtalen för dessa medlemmar.

I förhandlingsprotokollet från den 19 september 2000 anges under 2 § att avtalet sluts med förbehållet att Nämnden för Statens Avtalsförsäkringar (NSA) lämnar

sitt medgivande för fortsatt tillämpning inom de nya bolagen av PA-91:s regler för i avtalet nämnda grupper.

Av 3 § i förhandlingsprotokollet framgår att avtalet om övergångsbestämmelser enligt bilagan ska införlivas i de inrangeringsavtal som träffas i de företag som bildas i samband med bolagiseringen 2001-01-01.

Inrangeringsavtalet den 2 november 2000 (TrainMaint AB)

Vid bolagiseringen överfördes verksamheten med reparationer och underhåll till det vid bolagiseringen bildade bolaget TrainMaint AB. Förbunden och TrainMaint AB träffade den 2 november 2000 ett lokalt avtal om anställningsvillkoren för de anställda i verksamheten. Avtalet innehöll övergångsbestämmelser om pensioner att gälla för vissa arbetstagare som direkt övergick till företag som bildades vid bolagiseringen av affärsverket SJ (§ 5 i protokollet med hänvisning till bland annat bilaga 2:1). Bilaga 2:1 utgörs av den överenskommelse som förbunden träffade med SJ den 19 september 2000 om övergångsbestämmelser om pensioner.

Den 8 februari 2001 beslutade NSA att TrainMaint AB från och med den 1 januari 2001 skulle vara anslutet till PA-91 beträffande den personal som omfattades av bolagets ansökan. Det förbehåll som hade uppställts i överenskommelsen den 19 september 2000 respektive den 2 november 2000 hade därmed uppfyllts.

Inrangeringsavtalet den 17 december 2002 (EuroMaint AB)

Den 1 januari 2003 skedde en verksamhetsövergång från TrainMaint AB till EuroMaint AB. Inför denna verksamhetsövergång hölls den 17 december 2002 en förhandling mellan förbunden och EuroMaint AB avseende lokalt avtal vid EuroMaint AB samt vissa övergångsbestämmelser för anställda som den 1 januari 2003 skulle övergå från bland annat TrainMaint AB till EuroMaint AB. Av § 5 i protokollet framgår att parterna hade träffat överenskommelse om fortsatt tillämpning av PA-91 för vissa arbetstagare som direkt övergick till företag som bildades vid bolagiseringen av SJ den 1 januari 2001. Av paragrafen framgår vidare att avtalet slöts med förbehållet att NSA lämnade sitt medgivande för fortsatt tillämpning inom det nya bolaget av PA-91:s regler för i avtalet nämnda grupper.

EuroMaint AB ansökte hos NSA, med anledning av att verksamheten i TrainMaint AB från och med den 1 januari 2003 inrangerades i EuroMaint AB, om att fortsatt få tillämpa PA-91 för de arbetstagare hos TrainMaint AB som redan var anslutna till statens avtalsförsäkringar. NSA biföll ansökan och förbehållet i § 5 i protokollet från den 17 december 2002 var då uppfyllt.

Avtalet den 15 december 2003 med anledning av nytt statligt pensionsavtal

I samband med att ett nytt statligt pensionsavtal började gälla träffade parterna ett avtal den 15 december 2003 om att överföra de anställda som tidigare hade varit anslutna till PA-91 till det nya statliga pensionsavtalet PA 03 med undantag för sådana anställda som av hälsoskäl inte kunde byta pensionsplan. Även detta avtal innehöll ett förbehåll för NSA:s godkännande.

EuroMaint AB ansökte hos NSA om att från och med den 1 januari 2003 få ansluta den personal som var ansluten till PA-91 till det nya statliga tjänstepensionsavtalet PA 03. Den 16 april 2004 biföll NSA ansökan.

Fyra av SEKO:s medlemmar överfördes inte från PA-91 till PA 03 på grund av sjukdom.

Övergång till privat ägande

År 2006 bytte EuroMaint AB namn till EuroMaint Rail AB. Det gamla namnet övertogs av moderbolaget i koncernen.

Den 1 september 2007 övergick EuroMaint-koncernen i privat ägo genom att aktierna i moderbolaget såldes till Ratios AB. Bolaget ansökte om att få förbli anslutet till den statliga finansieringen av pensionsförmåner vad avsåg vissa anställda vid bolaget som ursprungligen hade varit anställda vid SJ.

Ansökan gavs in till Arbetsgivarverket som vid denna tidpunkt kunde fatta beslut om anslutning till statliga avtalsförsäkringar av icke-statliga arbetsgivare. Arbetsgivarverket avslog ansökan genom beslut den 18 december 2008 eftersom bolaget saknade den statliga anknytning som krävdes för att anslutning till finansieringen av statens avtalsförsäkringar skulle kunna beviljas.

Avtalet den 15 november 2007

Parterna fick kännedom om att regeringen kunde bevilja personlig pensionsrätt i det statliga pensionssystemet för de arbetstagare som var fyllda 55 år eller äldre. För att säkerställa att dessa arbetstagare fick behålla sina pensionsförmåner träffade därför bolaget och SEKO ett avtal den 15 november 2007 om att de personer som var fyllda 55 år och äldre skulle kvarstå i det statliga pensionsavtalet PA 03. Regeringen beviljade den 19 december 2007 berörda arbetstagare personlig pensionsrätt i det statliga pensionssystemet.

Avsikten med avtalet som träffades den 15 november 2007 var inte att begränsa tillämpningsområdet för de tidigare träffade kollektivavtalen.

Överflyttning av anställda till ITP-planen

I maj 2009 beslutade bolaget att flytta över de anställda som tidigare hade omfattats av PA 03, och som inte beviljats personlig pensionsrätt av regeringen, till ITP-planen. De berörda anställda miste därigenom rätten till pensionsavgång före 65 år med uppbärande av pensionsförmåner enligt villkoren i det statliga

pensionsavtalet. SEKO har 227 medlemmar som berördes av beslutet. ST har åtta medlemmar som berördes av beslutet.

Sammanfattning av förbundens grunder för sin talan

Bolaget har i kollektivavtal med förbunden åtagit sig att, för vissa arbetstagare som direkt övergick till företag som bildades vid bolagiseringen av SJ den 1 januari 2001, tillämpa det statliga pensionsavtalet PA-91 i dess vid varje tidpunkt gällande lydelse eller det avtal som parterna på det statliga avtalsområdet eventuellt träffade överenskommelse om skulle ersätta nämnda avtal alternativt de bestämmelser som framdeles kunde komma att ersätta nämnda avtal (det statliga pensionsavtalet).

Bolaget har i maj 2009 flyttat berörda arbetstagare till ITP-planen. De berörda arbetstagarna har därmed inte längre rätt till pensionsavgång före 65 år med uppbärande av pensionsförmåner enligt villkoren i det statliga pensionsavtalet. Genom detta agerande har bolaget gjort sig skyldigt till kollektivavtalsbrott och har ådragit sig skyldighet att betala allmänt skadestånd till förbunden. Då de enskilda medlemmarna enligt bolagets kollektivavtal med förbunden hade möjlighet att gå i pension före 65 år med uppbärande av pensionsförmåner enligt villkoren i det statliga pensionsavtalet är de enskilda medlemmarna direkt berättigade enligt kollektivavtalet. Bolaget har därför ådragit sig skyldighet att betala allmänt skadestånd även till de berörda medlemmarna.

Bolaget har genom sitt agerande brutit mot kollektivavtalet den 17 december 2002 och kollektivavtalet den 15 december 2003. Vad gäller de fyra medlemmar hos SEKO som på grund av sjukdom inte överfördes till PA 03 har bolaget dock brutit enbart mot kollektivavtalet den 17 december 2002.

Arbetsgivarparterna

Bakgrund

Twisten har sin upprinnelse i bolagiseringen av affärsverket SJ den 1 januari 2001. Verksamheten skulle flyttas över till nybildade dotterbolag. SJ och de fackliga motparterna var till en början oense i bolagiseringsfrågan. Det berodde framför allt på den för de fackliga organisationerna viktiga pensionsfrågan. I det vid den tidpunkten gällande statliga pensionsavtalet, PA-91, fanns övergångsregler som innebar en möjlighet för vissa arbetstagare att gå i pension före 65 års ålder. Denna möjlighet utgjorde inte någon intjänad rättighet utan kunde endast utnyttjas om arbetstagaren fortfarande var anställd den dag möjligheten kunde avropas, tidigast vid 60 års ålder.

Något om det statliga pensionssystemet

Sedan år 1998 finansieras statens avtalsförsäkringar genom en försäkringsmodell. Modellen innebär att förmånerna finansieras på ett försäkringsmässigt sätt, antingen genom att arbetsgivarna betalar försäkringstekniskt beräknade premier till Statens Pensionsverk eller genom att arbetsgivarna redovisar åtagandet, pensionsutfästelser, i sina balansräkningar som en pensionsskuld.

Till skillnad från övriga affärsverk var SJ, vid tidpunkten för bolagiseringen, anslutet till försäkringsmodellen med inbetalning av försäkringstekniskt beräknade premier till Statens Pensionsverk. SJ betalade alltså premier för tjänstepensionen till Statens Pensionsverk och hade inte någon egen pensions-skuld. Pensionsåtagandet låg i stället hos Statens Pensionsverk och garanterades av staten.

Bildandet av EuroMaint-koncernen

I samband med att SJ bolagiserades bildades koncernen EuroMaint. Inom koncernen fanns dotterbolagen TrainMaint AB, TGOJ AB och Rail Part Logistics. Dotterbolaget TrainMaint AB hade sitt ursprung i SJ medan de andra två var dotterbolag till TGOJ AB.

Respektive bolag inom EuroMaint-koncernen ansökte om inträde i Almega Tjänsteförbunden (tidigare Alliansen), bransch spårtrafik. Genom medlemskap i Almega Tjänsteförbunden blev bolagen bundna av kollektivavtal mellan Almega Tjänsteförbunden och SEKO, ST och CF om bland annat lön och allmänna anställningsvillkor samt Industrins och handelns tilläggspension, ITP-planen. Bolagen inom EuroMaint-koncernen kom därmed att tillämpa ITP-planen för samtliga anställda med undantag för dem som på grund av övergångsbestämmelser om pensioner som hade tagits in i inrangeringsavtalet den 19 september 2000 hade erbjudits att välja, och sedermera valt, att kvarstå i det statliga pensionsavtalet, PA-91.

Överenskommelsen med SJ den 19 september 2000

Vid de förhandlingar som fördes inför bolagiseringen av SJ var, som anförts, en viktig fråga för förbunden pensionsvillkoren för deras medlemmar. SJ var tydligt med att det inte var ekonomiskt möjligt för de nybildade bolagen att finansiera ett pensionsåtagande motsvarande det statliga pensionsavtalet. Det fanns inget skuldfört pensionsåtagande i SJ och det kunde då inte heller föras över några pengar till de bolag man överlät verksamheten till. I stället hade SJ, som nämnts ovan, betalat in premier till Statens Pensionsverk och varit anslutet till det statliga finansieringssystemet genom statens avtalsförsäkringar. Efter vissa kontakter med Statens Pensionsverk konstaterades emellertid att det fanns en möjlig lösning.

Eftersom bolagen skulle fortsätta att vara statligt ägda skulle det vara möjligt för bolagen att ansöka hos NSA om anslutning till de statliga avtalsförsäkringarna för den personal som tidigare hade varit anställd vid SJ. Förslaget om att vara kvar i det statliga systemet och fortsätta att betala premier för de anställda godtogs av de fackliga organisationerna. En förutsättning för uppfyllandet av avtalet var dock att NSA lämnade sitt medgivande för fortsatt tillämpning inom de nya bolagen av PA-91:s regler för i avtalet nämnda grupper. Parterna träffade en överenskommelse den 19 september 2000, och ett förbehåll om att NSA:s medgivande var en förutsättning för avtalets tillämpning, togs in i avtalet. Protokollet upprättades av B-O.K. från SJ.

Inrangeringsavtalet den 2 november 2000 (TrainMaint AB)

För att övergångsreglerna om pensioner i överenskommelsen med SJ den 19 september 2000 skulle få verkan för bolagen i EuroMaint-koncernen träffades lokala avtal med motsvarande innehåll på bolagsnivå. Avtalet rörande TrainMaint AB träffades den 2 november 2000 och förhandlingsprotokollet upprättades av K.N. från TrainMaint AB. Av § 2 i bilaga 2:1 framgår att även det avtalet slöts med förbehåll om att NSA lämnade sitt medgivande för fortsatt tillämpning av PA-91:s regler inom de nybildade bolagen. I det lokala avtalet för TrainMaint AB gjordes också ett tillägg avseende giltighetstid med följande lydelse. ”Avtalet gäller från och med den 1 januari 2001 och tills vidare med en ömsesidig uppsägningstid av 12 månader. Vid uppsägning av avtalet gäller från uppsägningstidens utgång villkoren om pensionsförmåner i det avtal bolaget vid tidpunkten för avtalets upphörande omfattas av.” Bolaget kunde alltså säga upp avtalet när som helst.

NSA beslöt den 8 februari 2001 att TrainMaint AB från och med den 1 januari 2001 skulle vara anslutet till de statliga avtalsförsäkringarna för pension enligt bestämmelserna i PA-91 beträffande den personal som omfattades av ansökan och kollektivavtalet.

Inrangeringsavtalet den 17 december 2002 (EuroMaint AB)

Den 1 januari 2003 genomförde EuroMaint-koncernen en förändring av bolagsstrukturen som innebar att fyra bolag i stället blev ett bolag, EuroMaint AB. De anställda vid TrainMaint AB med flera bolag blev då anställda i EuroMaint AB.

Inrangeringsavtal träffades den 17 december 2002. Av avtalet följer att tidigare avtal om övergångsbestämmelser om fortsatt tillämpning för vissa arbetstagare av det statliga pensionsavtalet skulle äga fortsatt giltighet. Avtalet följde tidigare avtalsmodeller och innehöll ett förbehåll om att NSA skulle lämna sitt medgivande för fortsatt tillämpning av PA-91:s regler inom det nya bolaget EuroMaint AB för i inrangeringsavtalet nämnda grupper.

Den 18 december 2002 meddelade NSA att omstruktureringsarna inom EuroMaint-koncernen inte innebar någon förändring i de förutsättningar som hade legat till grund för nämndens beslut den 8 februari 2001 utan att tidigare beslut kunde tillämpas även fortsättningsvis inom EuroMaint AB.

Avtalet den 15 december 2003 med anledning av nytt statligt pensionsavtal

I samband med att en ny statlig pensionsplan, PA 03, började gälla kom EuroMaint AB och fackförbunden överens om att berörda anställda skulle överföras till det nya statliga pensionsavtalet, PA 03. Av avtalet, som träffades den 15 december 2003, framgår att uppfyllandet av avtalet förutsatte ett godkännande från NSA.

Den 3 maj 2004 meddelade NSA att EuroMaint AB från och med den 1 januari 2003 skulle vara anslutet till finansieringen av de statliga avtalsförsäkringarna

enligt bestämmelserna i PA 03 avseende de personer som tidigare omfattades av motsvarande finansiering enligt PA-91.

Övergång till privat ägande

Den 1 januari 2006 bildades en ny koncern där moderbolaget övertog namnet EuroMaint AB och tidigare EuroMaint AB bytte namn till EuroMaint Rail AB.

Från och med den 1 september 2007 är staten inte längre ägare av EuroMaint-koncernen. EuroMaint-koncernen ägs numera av RatOS AB.

EuroMaint AB erhöll besked från Finansdepartementet och Statens Pensionsverk att bolagen inom koncernen som privata bolag inte längre kunde vara kvar i den statliga pensionsplanen. Endast de anställda som var 55 år och äldre kunde vara kvar förutsatt att regeringen beviljade sådant tillstånd.

Mot den bakgrunden träffades ett kollektivavtal mellan EuroMaint AB och SEKO den 15 november 2007. Av avtalet framgår att parterna var överens om att endast de som var fyllda 55 år och äldre skulle kvarstå i det statliga pensionsavtalet PA 03 under förutsättning att regeringen lämnade ett sådant godkännande. Detta avtal ersatte tidigare träffade kollektivavtal. Beträffande övriga anställda fanns inte längre någon möjlighet att kvarstå i det statliga pensionsavtalet. Avsikten med avtalet var just att begränsa kretsen av personer som skulle omfattas av det statliga pensionsavtalet, annars skulle ansökan till regeringen inte bifallas.

EuroMaint AB ansökte för EuroMaint Rail AB:s räkning om tillstånd från regeringen att bevilja de som var 55 år och äldre statlig personlig pensionsrätt enligt PA 03. Regeringen beviljade den 19 december 2007 ansökan. I beslutet konstaterade regeringen att då ett statligt bolag köps upp av ett privat bolag upphör bolagets statliga anknytning samt att det innebär att PA 03 upphör att gälla för de anställda. I beslutet angav regeringen också att det var skäligt att sådana anställda som har kort tid kvar till pensionsåldern omfattades av personlig pensionsrätt. För att omfattas av personlig pensionsrätt skulle arbetstagaren vara född senast under år 1952 och anställd i SJ den 31 december 1991 och då omfattats av rätten att avgå i ålderspension före 65 års ålder enligt övergångsbestämmelserna till PA-91.

Den 21 september 2008 skrev EuroMaint AB till Arbetsgivarverket för att undersöka om det fanns några möjligheter att få fortsätta att tillämpa PA 03 för de personer som inte omfattades av regeringsbeslutet om personlig pensionsrätt.

Arbetsgivarverket, som hade uppfattat brevet som en ansökan om att få kvarstå i statens avtalsförsäkringar, meddelade den 9 januari 2009 att verket den 18 december 2008 hade beslutat att avslå EuroMaint AB:s ansökan. Enligt Arbetsgivarverket saknade bolaget den statliga anknytning som krävdes för att det skulle kunna vara anslutet till det statliga pensionssystemet.

Under mars 2009 informerades de fackliga organisationerna om Arbetsgivarverkets beslut och att EuroMaint Rail AB avsåg att fortsättningsvis tillämpa ITP-planen.

Grunder för bestridandet

Genom kollektivavtalet den 15 november 2007 har parterna enats om att endast de som var fyllda 55 år och äldre skulle kvarstå i det statliga pensionsavtalet PA 03. Någon skyldighet att tillämpa PA 03 för ytterligare personer föreligger således inte.

Samtliga kollektivavtal mellan parterna avseende övergångsbestämmelser om fortsatt tillämpning för vissa arbetstagare av det statliga pensionsavtalet har varit förenade med ett förbehåll om att NSA alternativt regeringen lämnat sitt godkännande. Någon skyldighet att tillämpa övergångsbestämmelser om fortsatt tillämpning för vissa arbetstagare av det statliga pensionsavtalet sedan ett sådant godkännande ej längre kunnat erhållas föreligger inte.

För det fall bolaget anses ha brutit mot något kollektivavtal ska skadeståndet i vart fall jämkas till noll eftersom bolaget gjort vad det kunnat för att få fortsätta att tillämpa det statliga pensionsavtalet.

Domskäl

Bakgrund

I samband med att det statliga affärsverket SJ bolagiserades den 1 januari 2001 bildades koncernen EuroMaint. Bolagen inom EuroMaint-koncernen ansökte om inträde i Almega Tjänsteförbunden, bransch spårtrafik. Genom medlemskapet i Almega Tjänsteförbunden blev bolagen bundna av kollektivavtal mellan Almega Tjänsteförbunden och förbunden, bl.a. Industrins och handelns tilläggspension, den så kallade ITP-planen.

För vissa av de anställda som direkt övergick från SJ till företag som bildades vid bolagiseringen träffades en överenskommelse som innebar att dessa anställda, i stället för att anslutas till ITP-planen, kunde välja att vara kvar i det statliga pensionsavtalet, PA-91, med möjlighet att avgå med pension före 65 års ålder. I samband med att ett nytt statligt tjänstepensionsavtal började gälla träffades en ny överenskommelse genom vilken de berörda arbetstagarna från och med den 1 januari 2003 anslöts till det nya statliga pensionsavtalet, PA 03.

I kollektivavtalen med överenskommelser om möjlighet för vissa anställda att vara kvar i det statliga pensionsavtalet finns förbehåll om att NSA lämnar sitt medgivande till fortsatt tillämpning av det statliga pensionsavtalet för de berörda arbetstagarna. NSA:s medgivande, som lämnades i anslutning till att överenskommelserna hade ingåtts, innebar att pensionsåtagandet finansierades av staten under förutsättning att bolaget betalade premier till Statens Pensionsverk.

Den 1 september 2007 övergick EuroMaint-koncernen i privat ägo. De personer som vid denna tidpunkt var 55 år eller äldre, och som enligt nämnda överenskommelser var anslutna till det statliga pensionsavtalet, beviljades av regeringen personlig pensionsrätt i det statliga pensionssystemet. För övriga arbetstagare fick bolaget, med motiveringen att bolagets statliga anknytning hade upphört,

avslag på sin begäran hos Arbetsgivarverket om att få förbli anslutet till den statliga finansieringen av pensionsförmånerna enligt PA 03. Dessa anställda överfördes därför av bolaget till ITP-planen.

Twisten

Twisten gäller om bolaget har gjort sig skyldigt till kollektivavtalsbrott genom att det, sedan Arbetsgivarverket beslutat att bolaget som en följd av privatiseringen inte längre fick vara anslutet till finansieringen av de statliga avtalsförsäkringarna, hade flyttat över de berörda arbetstagarna till ITP-planen.

Förbunden har gjort gällande att bolaget genom de ovan nämnda kollektivavtalen åtagit sig att för de berörda arbetstagarna tillämpa reglerna i det statliga pensionsavtalet, vilket inneburit att arbetstagarna haft rätt att gå i pension före 65 års ålder. Enligt förbundens mening har villkoret om NSA:s godkännande uppfyllts i och med att NSA lämnat sitt medgivande i anslutning till att kollektivavtalen ingicks. Förbehållet ska enligt förbunden inte tolkas som att ett godkännande från NSA varit nödvändigt vid varje enskild tidpunkt. Enligt förbunden gäller alltså pensionsåtagandet gentemot arbetstagarna trots att bolaget inte längre får vara anslutet till det statliga finansieringssystemet.

Arbetsgivarparterna har invänt att parterna den 15 november 2007 har träffat ett nytt kollektivavtal enligt vilket endast de som var fyllda 55 år och äldre skulle kvarstå i det statliga pensionsavtalet PA 03. Enligt arbetsgivarparterna har det därför inte funnits någon skyldighet för bolaget att tillämpa reglerna i PA 03 för ytterligare personer. Arbetsgivarparterna har vidare, med hänvisning till att avtalen innehöll förbehåll om NSA:s godkännande, gjort gällande att det var en avgörande förutsättning för de tidigare kollektivavtalen att bolaget fick vara anslutet till den statliga finansieringen av avtalsförsäkringarna. Enligt arbetsgivarparterna har bolaget inte heller varit skyldigt att tillämpa reglerna i det statliga pensionsavtalet eftersom något sådant godkännande inte längre kunde erhållas efter privatiseringen.

Utredningen

Målet har avgjorts efter huvudförhandling. Vid denna har på begäran av förbunden hållits vittnesförhör med L.E., avtalsansvarig hos företagsfacket SEKO-SJ, B-G.P., avtalsansvarig hos företagsfacket SEKO-SJ, J-O.J., lokal facklig företrädare för ST inom SJ, T.L., avtalsansvarig vid SEKO:s företagsfack hos EuroMaint Rail AB, B.H., ordförande i SEKO:s företagsfack hos EuroMaint Rail AB, samt H.H., lokal företrädare för ST inom EuroMaint AB. På arbetsgivarparternas begäran har hållits vittnesförhör med S.E. från Statens Pensionsverk, B-O.K., förhandlingschef hos SJ, K.N., personalchef hos SJ och EuroMaint AB, samt S.L., personalchef hos TGOJ AB. Parterna har också åberopat skriftlig bevisning.

Partsavsikten

Av utredningen har framgått att parterna inför bolagiseringen förde intensiva förhandlingar under relativt lång tid. Parterna är ense om att pensionsfrågan var en central fråga för förbunden. Av förhöret med L.E. har framgått att medlemmarna i förbunden motsatte sig en bolagisering av SJ om medlemmarna inte fick behålla sina pensionsförmåner.

Av utredningen har vidare framgått att SJ, vid tidpunkten för bolagiseringen, betalade premier för tjänstepensionen till Statens Pensionsverk och att SJ därför inte hade någon egen pensionsskuld. Pensionsåtagandet låg i stället hos Statens Pensionsverk och garanterades av staten. Enligt vad som framkommit var därför en stor fråga hur ett pensionsåtagande i enlighet med det statliga pensionsavtalet skulle finansieras.

Frågan om ett kollektivavtals innebörd får i första hand besvaras med utgångspunkt i vad parterna gemensamt har åsyftat vid avtalets tillkomst. Flera av de personer som var närvarande vid förhandlingarna mellan dels SJ och förbunden, dels bolaget och förbunden, har hörts som vittnen i Arbetsdomstolen.

Av förhören med L.E. och B-G.P. har framgått att det för förbunden var viktigt att hitta en lösning i pensionsfrågan som skulle vara hållbar och som skulle kunna bestå även vid en förändring av ägarbilden. De har också uppgett att de av motparten hade fått lugnande besked i denna fråga. B-O.K. har å sin sida uppgett att parterna inte diskuterade vad som skulle kunna hända i framtiden om staten inte längre skulle vara ägare till bolaget. Vad som skulle gälla för det fall NSA inte längre godkände en anslutning av bolaget till de statliga avtalsförsäkringarna synes inte heller såvitt framkommit ha diskuterats.

Den utredning som förebringats ger inte tillräckligt stöd för slutsatsen att det funnits en gemensam partsavsikt att de berörda arbetstagarna, oavsett om bolaget i framtiden skulle kunna vara anslutet till det statliga försäkringssystemet, genom överenskommelsen tillförsäkrades rätten att gå i pension före 65 års ålder. Det har alltså enligt Arbetsdomstolens mening inte kunnat fastställas någon gemensam uppfattning hos parterna om avtalets innebörd i den situation som uppkommit.

Förbehållets ordalydelse och syfte

De kollektivavtal som förbunden har gjort gällande att bolaget brutit mot är kollektivavtalet den 17 december 2002 och kollektivavtalet den 15 december 2003. Det förstnämnda avtalet träffades med EuroMaint AB, som sedermera blev bolaget, i samband med en omstrukturering av koncernen som skedde efter den ursprungliga bolagiseringen. Det andra avtalet ingicks med bolaget i samband med att de berörda anställda fördes över till det nya statliga pensionsavtalet, PA 03. Avtalen har som tidigare anförts slutits med förbehåll för NSA:s godkännande.

I avtalet den 17 december 2002 är förbehållet formulerat på följande sätt. ”Avtalet sluts med förbehållet att Nämnden för Statens Avtalsförsäkringar lämnar sitt

medgivande för fortsatt tillämpning inom det nya bolaget av PA-91:s regler för i avtalet nämnda grupper”. Ordalydelsen är densamma som i de avtal som hade träffats den 19 september 2000, dvs. avtalet mellan SJ och bl.a. förbunden om pensionerna inför bolagiseringen (SJ-avtalet), och den 2 november 2000, dvs. det lokala inrangeringsavtalet för TrainMaint AB dit de berörda arbetstagarna övergick vid bolagiseringen. I avtalet från den 15 december 2003, genom vilket de berörda anställda överfördes till det nya statliga pensionsavtalet PA 03, är förbehållet formulerat på följande sätt. ”Parterna är medvetna om att uppfyllandet av detta avtal förutsätter godkännande från Nämnden för statens avtalsförsäkringar och FSO.” Det kan anmärkas att FSO står för Försäkringsföreningen för det statliga området. Någon förändring av villkorets innebörd i det senare avtalet har, såvitt framkommit, inte varit avsedd.

Ordalydelsen av förbehållet är klar såtillvida att ett godkännande för en fortsatt tillämpning inom bolaget av PA-91:s respektive PA 03:s regler var en förutsättning för att avtalen skulle bli gällande, vilket för övrigt synes ostridigt. På frågan om förbehållet också innebär att ett godkännande måste bestå för att bolaget ska vara fortsatt skyldigt att uppfylla pensionsåtagandet ger enbart ordalagen inte något helt tydligt svar. Även om ordalagen alltså inte kan anses entydiga ger dock formuleringen i avtalet den 15 december 2003 att ”uppfyllandet” av avtalet förutsätter godkännande från NSA, enligt Arbetsdomstolens mening, ett starkare stöd för arbetsgivarparternas tolkning än förbundens.

Det finns mot den här bakgrunden anledning att se även till vad som får antas ha varit syftet med förbehållet. Arbetsgivarparterna har framhållit att förbehållet tillkommit eftersom det inte var något alternativ för bolaget att finansiera en tillämpning av det statliga pensionsavtalet utanför det statliga finansierings-systemet. Det skulle nämligen enligt arbetsgivarparterna inte vara ekonomiskt möjligt för bolaget att bära ett sådant pensionsåtagande. Enligt arbetsgivarparterna var det alltså en förutsättning för uppfyllandet av avtalet att bolaget anslöts till och var en del av det statliga premiebaserade finansieringssystemet.

B-O.K. har i förhör uppgett att han under förhandlingarna inför bolagiseringen tydligt gjorde klart för förbunden att det bolag som skulle överta den personal som berördes av den aktuella pensionsfrågan inte genom någon försäkringslösning ”på stan” eller på annat sätt självt kunde finansiera pensionsåtagandet. B-G.P., som deltog i dessa förhandlingar för SEKO, har uppgett att diskussionerna om medlemmarnas pensionsförmåner fördes med utgångspunkten att ”SJ inte hade några pengar”. Det måste således ha stått klart för de förhandlande parterna att det bolag till vilket de berörda arbetstagarna skulle övergå inte hade ekonomiska förutsättningar att bära en fortsatt tillämpning av det statliga pensionsavtalet.

Enligt Arbetsdomstolens mening visar utredningen otvetydigt att det mot bakgrund av finansieringsfrågan var en avgörande förutsättning för avtalen att en anslutning till den statliga finansieringen av pensionsförmånerna skulle kunna upprätthållas även efter bolagiseringen. Detta måste också ha stått klart för förbunden när avtalen ingicks. Det kan också konstateras att det – vid sidan av villkoren om godkännande från NSA – inte i något av de avtal som reglerar den

fortsatta tillämpningen av de statliga pensionsförmånerna finns någon särskild bestämmelse om hur pensionsåtagandet annars skulle finansieras.

Vid tolkningen av avtalet, och det uppställda villkoret om NSA:s godkännande, bör även beaktas att det i det lokala inrangeringsavtalet för TrainMaint AB från den 2 november 2000 och i inrangeringsavtalet från den 17 december 2002 (då de anställda i TrainMaint AB övergick till EuroMaint AB) finns intaget en uppsägningsklausul som gör det möjligt för endera parten att med en uppsägningsstid av 12 månader säga upp avtalet. Enligt dessa bestämmelser gäller från uppsägningsstidens utgång villkoren om pensionsförmåner i det avtal bolaget vid tidpunkten för avtalets upphörande omfattas av. Enligt bestämmelsen har alltså TrainMaint AB och sedermera EuroMaint AB haft rätt att säga upp avtalet och efter uppsägningsstiden överföra de berörda anställda till ITP-planen. En sådan klausul framstår som märklig för det fall pensionsåtagandet varit så fast som förbunden synes göra gällande.

Mot bakgrund av vad som sålunda framkommit om finansieringen av pensionsåtagandet, avtalens ordalydelse och avtalens allmänna konstruktion kommer Arbetsdomstolen till slutsatsen att förbehållet inte kan tolkas på annat sätt än att ett godkännande om anslutning till den statliga finansieringen av pensionsförmåner måste bestå för att bolaget ska vara skyldigt att upprätthålla pensionsåtagandet.

Vid denna bedömning saknas anledning för Arbetsdomstolen att gå in på innebörden av avtalet den 15 november 2007 mellan EuroMaint AB och SEKO.

Sammanfattande slutsatser

Arbetsdomstolen har alltså kommit fram till att det var en avgörande förutsättning för bolagets tillämpning av de omtvistade pensionsvillkoren att bolaget fick vara anslutet till den statliga finansieringen av avtalsförsäkringarna. Mot den bakgrunden har domstolen funnit att förbehållet i avtalen om NSA:s godkännande inte kan tolkas på annat sätt än att bolaget inte var skyldigt att upprätthålla pensionsåtagandet när NSA eller – som det sedermera kommit att bli – Arbetsgivarverket inte längre godkände en anslutning av bolaget till de statliga avtalsförsäkringarna. Bolaget har därmed inte gjort sig skyldigt till kollektivavtalsbrott genom att överföra de berörda arbetstagarna till ITP-planen. Förbundens talan ska alltså avslås.

Rättegångskostnader

Vid den nu angivna utgången har förbunden förlorat och ska därför förpliktas att med hälften vardera ersätta arbetsgivarparternas rättegångskostnader. Arbetsgivarparterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader med 216 000 kr exklusive mervärdesskatt, allt avseende ombudsarvode. Förbunden har överlåtit till domstolen att avgöra skäligheten av det yrkade beloppet. Arbetsdomstolen finner att det yrkade beloppet är skäligt.

Domslut

1. Arbetsdomstolen avslår den av Facket för Service och Kommunikation (SEKO) och Fackförbundet ST förda talan.

2. Arbetsdomstolen förpliktar Facket för Service och Kommunikation (SEKO) och Fackförbundet ST att med hälften vardera ersätta Almega Tjänsteförbunden och EuroMaint Rail AB för rättegångskostnader med 216 000 kr, allt avseende ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för denna dom till dess betalning sker.

Ledamöter: Carina Gunnarsson, Lars Dirke, Christer Måhl, Kerstin Brodowsky, Claes Frankhammar, Maria Hansson och Bengt G. Nilsson. Enhälligt.

Sekreterare: Charlotte Svanström